

MUZEJSKI ČASOPIS

GORNJESAVSKI MUZEJ JESENICE IN MUZEJSKO DRUŠTVO
JESENICE

Februar 2017
Številka 1, Leto 27

KVIZ O ZGODOVINI MESTA

V Gornjesavskem muzeju Jesenice si že več let prizadevamo, da bi tematsko povezali muzejsko območje na Stari Savi z ostalim delom Jesenic. Osrednja tema povezovanja je seveda železarska dediščina, ki jo srečamo skoraj na vsakem koraku. Največ je je v Železarskem muzeju v Ruardovi graščini, ki z muzejskimi predmeti in z maketami Marjana Dolinška, rekonstrukcijami, projekcijami in panoji predstavi zgodovino železarstva od prvih začetkov v Karavankah, mimo fužin v Dolini in skrbi za varnost delavcev do sodobne jeklarne in raziskovalne dejavnosti. Ko se seznanimo z zgodovino, se potem z drugačnimi očmi podamo po Jesenicah. Prva postaja je že v neposredni bližini muzeja, in sicer Park tehniške zgodovine, kjer so na ogled ostanki plavža, pudlovke in stroji nekdanje Železarne Jesenice.

Naslednja točka je kapela Marije Pomočnice na Plavžu, ki jo Jeseničani poimenujejo tudi kapela sv. Barbare, ker je nekoč na Plavžu stala cerkev sv. Barbare, ki so jo postavili fužinarji Bucelleniji. Sledijo še krajši opisi dvajsetih postaj: nekdanje jeseniško pokopališče, danes Spominski park, župnijska cerkev sv. Lenarta, Kosova graščina, kapelica na Stari rudni poti, cerkev sv. Križa v Planini pod Golico, Savske jame, Križovec, Pristava in Hidroelektrarna v Javorniškem Rovtu, železarska kompleksa na Javorniku in Koroški Beli, Gasilski dom Jesenice, stavba nekdanje Obratne ambulante, ostanki ozkotirne proge, Delavski dom pri Jelenu, glavni vhod v železarno, Srednja šola Jesenice, stavba nekdanje Glavne pisarne in spomenik Plavžar. Zadnja točka je veliko Peltonovo kolo na avtocestnem počivališču, ki mimoidoče potnike opozarja na železarsko dediščino Jesenic in jih vabi, da jo spoznajo.

V okviru projekta bomo poleg gradiva za šolarje pripravili še razstavo Iz zasebnih zbirk IV. in vodnik po železarski dediščini na Jesenicah.

Vodnik ni namenjen le obiskovalcem, ampak tudi domačinom, da bolje spoznajo svoj kraj. Predstavili jim ga bodo lahko tudi njihovi otroci, vnuki, nečaki, ki se bodo udeležili letošnjega kviza o zgodovini našega mesta.

dr. Marko Mugerli, višji kustos v GMJ

IZ VSEBINE

Stran 1

- Kviz o zgodovini mesta
- Nastaja nova muzejska zbirka
- Občni zbor Muzejskega

Stran 2

- Že četrta razstava iz zasebnih zbirk
- Aljaž skozi Požganca
- Valičev muzejski dan

Stran 3

- Torkove kinoteke v Kolpernu
- Upravni odbor MDJ
- Pomladanski program

Stran 4

- Pomladanski program Muzejskih večerov MDJ
- Spomladanski izlet v Čedad
- Dugi otok—drugič

NASTAJA NOVA MUZEJSKA RAZSTAVA

Živate na Jesenicah? Vas je življenjska pot odpeljala drugam? Ste prišli v naše mesto od drugod? V muzeju pripravljamo razstavo, zato vas vabimo k sodelovanju. Delite z nami svojo zgodbo. Oglasite se v Gornjesavskem muzeju Jesenice.

Srečanja bodo v marcu in aprilu 2017 potekala v prostorih Železarskega muzeja v Ruardovi graščini, kjer je na ogled občasna muzejska razstava JESENICE – MESTO ŽELEZARJEV.

Skupaj odkrivajmo zgodbe jeseniške preteklosti in zbirajmo spomine ter gradivo za novo muzejsko razstavo.

Več informacij na: www.gmj.si, info@gmj.si, 04 583 35 03 / 04 583 35 04 / 04 583 35 05.

Nina Hribar, koordinatorica v GMJ

OBČNI ZBOR MUZEJSKEGA DRUŠTVA JESENICE

Vse člane MDJ vabimo na občni zbor, ki bo v četrtek, 23. marca ob 17. uri v restavraciji »Ejga« na Jesenicah. Predlagam naslednji dnevni red:

1. Izvolitev delovnega predsedstva
2. Poročilo verifikacijske komisije
3. Poročilo predsednika o delu MDJ v preteklem obdobju
4. Izvolitev upravnega odbora in upravnih organov društva
5. Načrt dela za prihodnje obdobje
6. Razno

Prosim, da svojo udeležbo potrdite tajnici MDJ Darki Rebolj, tel. št. 031 787 363.

Vabljeni tudi novi člani!

Aleš Lagoja, predsednik MDJ

ŽE ČETRTRA RAZSTAVA IZ ZASEBNIH ZBIRK

V prejšnji številki Muzejskega časopisa smo najavili muzejsko razstavo, na kateri se nam bodo predstavili domači zasebni zbiralci s svojimi zbirkami. Čeprav je bila najava mišljena kot vabilo k sodelovanju, pa ni imela večjega odziva. A vseeno se je po dodatnem osebem vabilu odzvalo 14 zbiralcev. Tako bomo imeli priložnost na razstavi, ki bo na ogled najprej v **Kosovi graščini (od 9. marca do 17. aprila)** in nato v **Liznjekovi domačiji v Kranjski Gori (od 9. junija do 17. septembra 2017)** spoznati nove zbirke že poznanih zbiralcev in zbirke drugih, ki jih še nismo predstavljali. S tovrstnimi razstavami želimo poudariti pomen zbirateljstva, ki se ne odvija za muzejskimi zidovi, pa je kljub temu ali pa ravno zato uspešna in predvsem zelo razširjena ljubiteljska dejavnost. Pretekle razstave Iz zasebnih zbirk I, II in III smo pripravili z Muzejskim društvom Jesenice v letih 2001, 2006 in 2011 in v sodelovanju z 22 zasebnimi zbiralci. Na njih si je širša javnost lahko ogledala kar 42 posameznih zasebnih zbirk.

Letos se nam bodo na muzejski razstavi Iz zasebnih zbirk IV predstavili spodaj naštetih zbiralci, in sicer: **Boris Drobnak** (zbirka znamk), **Željko Jakelič** (zobozdravstvena zbirka), **Damjan Jensterle** (zbirka trilobitov), **Dani Klemenc** (zbirka hokejskih in planinskih značk), **Mitja Klemenc** (zbirka gasilskih znakov, značk in odlikovanj), **Luka Kolbl** (zbirka osebnih predmetov vojakov prve svetovne vojne in zbirka nemških propagandnih letakov za Gorenjsko iz druge svetovne vojne), **Radenko Lukič** (zbirka jeseniških razglednic), **Aleš Nagode** (zbirke žepnih ur, božjepotnih podob, slik na steklo in velikonočnih pirhov), **Janez Mohorič** (zbirka pivskega in namiznega posodja iz stekla, porcelana in keramike), **Jože Pintar** (predmeti starega očeta, vezani na službo pri železnici), **Dušan Prešern** (zbirka rudarskih svetilk), **Vitimir Pretnar** (zbirka identifikacijskih priponk), **Rok Razingar** (zbirka priprav za predelavo volne in lanu ter kmečkega hišnega inventarja) in **Janez Tarman** (predmeti starega očeta, vezani na delo v železarni).

Zdenka Torkar Tahir, kustosinja etnologinja v GMJ

ALJAŽ SKOZI POŽGANCA

»Sem Janez Klinar, po domače Požganc, hišar in oštr v Mojstrani. V mojo gostilno so prihajali tudi Nemci in Čehi. Pred vami pa stojim, ker sem gorski vodnik in pomočnik našega gospoda župnika Jakoba Aljaža!«

Tako nas na začetku poti pozdravi naš gorski vodnik. Da bo pot lažja, razdeli pravo planinsko malico in nas s spodbudnimi besedami pospremi po stalni razstavi. S pomočjo zgodb posameznih muzejskih predmetov nam predstavi delovanje Jakoba Aljaža okoli Triglava, njegov pomen za razvoj planinskega turizma in za ohranitev slovenskega lica naših gora. Iz njegovega pripovedovanja zaslutimo klenost, modrost in domovinsko ljubezen preprostega slovenskega človeka, ki se je za boljši vsakdan preživljal kot gorski vodnik.

S Požgancem se obiskovalci tudi fotografirajo, kot spominek pa s seboj odnesejo še repliko značke oblastveno potrjene vodnika Slovenskega planinskega društva.

Vse, ki bi vodenje po razstavi Slovenskega planinskega muzeja radi doživeli na drugačen način, vabimo v družbo našega triglavskega vodnika in glavnega Aljaževega pomočnika.

Najamete ga lahko osnovnošolci 7., 8. in 9. razredov, srednješolci, študentje, upokojenci, podjetja za popestritev izletov, planinska društva za krepitev planinske tradicije, zaključene družbe, ki želijo koristno združiti s prijetnim ...

Drag ni, poceni pa tudi ne, ker so dobre reči od nekdaj imele svojo ceno.

Cena enournega vodenja z malico, značko in fotografiranjem: učenci, dijaki, študentje, upokojenci ... 5 €, ostali ... 8 €.

Natalija Štular Neli, kustosinja pedagoginja v SPM

VALIČEV MUZEJSKI DAN

12. decembra 2016 je bil v Gorenjskem muzeju organiziran muzejski dan petnajstih predavanj s skupno temo **Zbirke, začetki muzejev**. Članom društva dobro poznana ddr. Verena Perko je na srečanju muzealcev predstavila našega Dušana Prešerna in njegovo zbirateljstvo ter arheološki del njegove zbirke, ki jo je prevzel Gorenjski muzej in jo inventariziral kot celoto. Naj mi bo dovoljeno, da iz prispevka »Ne le muzeji, tudi zbirke so ljudje (O Dušanu Prešernu in njegovem zbirateljstvu)« prepišem nekaj drobcev, iz katerih lahko razberemo pomen in vrednost Dušanovega tako rekoč življenjskega dela:

»Odkar se spomni, je zbiral kamenje in minerale, metulje in hrošče.

...odkupil cel mošnjiček starih novcev... Med obrabljenimi kovanci je odkril tudi prelep novček rimskega cesarja Marka Avrelija. Od tedaj naprej so predmeti v njegove zbirke le še prihajali, zbirka pa je z leti naraščala in se razširila po vsem stanovanju.

Dušan Prešern se je prav iz svoje bogate arheološke zbirke naučil, da jeseniško znanje ni stvar preteklega stoletja, kot meni večina. Ne. Dolgujemo ga desetinam rodov, ki so domala pred 3000 leti kopali bobrovec in talili najkvalitetnejše železo antičnega sveta – noriško jeklo.«

Majda Malenšek, urednica

TORKOVE KINOTEKE V KOLPERNU

Tudi del letošnjega Poletja na Stari Savi bodo poletne torkove kinoteke. Kot vsako leto bo v mesecu maju na spletni strani muzeja (www.gmj.si) objavljena anketa. Vabimo vas, da jo izpolnite in vplivate na to, kaj bomo gledali to poletje.

Nina Hribar, koordinatorica v GMJ

UPRAVNI OBOR MDJ

Na redni seji Upravnega odbora 19. januarja 2017 smo ocenili delo društva v preteklem obdobju in sprejeli finančno poročilo, za naprej sprejeli program muzejskih večerov in potrdili cilj pomladanskega izleta društva.

Člani UO smo se strinjali, da je bil tudi v letu 2016 program muzejskih večerov uspešno izpeljan, izleta v maju, ki ga je vodil Marko Terseglav (avstrijska Radgona, Potrna - Pavlova hiša, sedež štajerskih Slovencev) in v oktobru - sprehod po idrijskem rudniku in obisk gradu Gewerkenegg (razstava Pet stoletij rudnika živega srebra in mesta Idrije, razstava Idrijska čipka, razstava Mejniki 20. stoletja) pa zanimiva in poučna. Za dobro organizacijo smo pohvalili Marka Tersegla, Darko Rebolj in Boštjana Omerzela. Več članov MDJ se je udeležilo tudi večdnednega izleta na Dugi otok in predlagano je bilo, da se ta izlet še enkrat ponovi. V maju 2016 je bil izveden tudi muzejski piknik. Blagajničarka Jožica Knavs je podala finančno poročilo: članarina ostane 12 evrov, izlet se pokrije s prispevki udeležencev. Stroški Muzejskega časopisa so 120 evrov. Društvo za svoje delovanje ne dobiva drugih prispevkov.

Za prvo poletje leta 2017 smo na predlog predsednika izbrali teme štirih muzejskih večerov. Dogovorili smo se za izlet v soboto, 20. maja v Čedad in Beneško Slovenijo. V soboto, 3. junija 2017 bo muzejski piknik pri Tarmanu.

V letu 2017 je po pravilniku potrebno organizirati občni zbor društva, ki bo v četrtek, 23. marca 2017 ob 17. uri v »Ejga«. Pregledali bomo veljavna pravila društva in jih po potrebi dopolnili.

Članarino pobira blagajničarka Jožica Knavs na muzejskih večerih, na občnem zboru in nazadnje na majskem izletu.

UO predlaga Dušana Prešerna za častnega člana društva.

Majda Malenšek, urednica

MUZEJSKI PIKNIK

Muzejski piknik bo prvo soboto v juniju (3. junija) ob 10. uri na lokaciji Pod skalco (Planina pod Golico 71, prostor društva Golica TEAM). Za hrano in pijačo bo poskrbljeno. Stroške krije vsak sam. Prijavite se pri Darki Rebolj. Vabljeni tudi nečlani.

Majda Malenšek, urednica

POMLADANSKI PROGRAM MUZEJSKIH VEČEROV MDJ

16. februar: Vinko Avsenak – JURIJ KRAIGHER-ŽORŽ, PILOT DVEH VOJN

16. marec: Franc Legat – ARHEOLOŠKA IN TEHNIČNA DEDIŠČINA V VASEH POD STOLOM

20. april: ddr. Verena Perko – ZADNJA NOVICA: KROKODIL V KRANJU

18. maj: Aljaž Pogačnik – ŽUPNIJSKA CERKEV SV. INGENUINA IN SV. ALBUINA NA KOROŠKI BELI, UMETNOSTNO ZGODOVINSKI BISER

Muzejski večeri bodo v Kosovi graščini (2. nadstropje), Titova 64, Jesenice, ob 18. uri. Vabljeni tudi nečlani MDJ.

Muzejski večer JURIJ KRAIGHER-ŽORŽ, PILOT DVEH VOJN, 16. februar 2017

Jurij Kraigher, pilot dveh vojn, se je rodil 3. 4. 1891 v Hraščah pri Postojni. Iz njegovega razburkanega in preobratov polnega življenja bi lahko naredili dober film. Na Dunaju je študiral tehniko. Tam se je srečal z iznajditeljem Stankom Bloudkom, ki je mladega Kraigherja "zastupil" z letali. Prva svetovna vojna ga je zatekla v pehotnem polku, toda prizadeval si je, da bi prišel v vojno letalstvo. Z letalom, polnim bomb se je pri Asiagu na Južnem Tirolskem predal Italijanom in pričakoval, da ga bodo ti poslali na solunsko fronto. Toda Italijani so ga izpustili šele po končani vojni. Ker se je kot nekdanji avstrijski pilot v vojnem letalstvu Kraljevine SHS počutil zapostavljenega, je spomladi leta 1921 emigriral v ZDA.

Tu je začel najprej kot navaden delavec v letalski industriji, a je hitro napredoval in prišel do mesta preizkusnega pilota. Prevažal je potnike z aerotaksijem, nato tri leta letal za družbo, ki je iz letal fotografirala dele ZDA, naposled pa se je leta 1929 zaposlil pri podjetju Pan American Airways, leta 1938 postal direktor Zahodne divizije, leta 1941 pa tehnični direktor za Afriko. V tem obdobju je spoznal znamenitega pilota Charlesa Lindbergha. Leta 1937 je s svojo posadko dosegel svetovni hitrostni rekord s poletom od Texasa preko Andov do Ria de Janeira in postal pionir medcelinskih letalskih letov. Zaradi svojih izkušenj se je uveljavil tudi kot letalski izumitelj.

Z vstopom ZDA v drugo svetovno vojno je Kraigher kot major in kasneje kot polkovnik ameriškega letalstva poveljeval posebnemu letalskemu oddelku na libijskem in egipčanskem bojišču. Po izkrcanju zaveznikov na Siciliji je postal poveljnik oddelka za reševanje sestreljenih ameriških pilotov z Balkana. Njegov oddelek je s pomočjo jugoslovanskih partizanov rešil okrog 2000 ameriških letalcev. Imel je ključno vlogo pri reševanju Titovega vhovnega štaba na Vis. Leta 1947 se je demobiliziral in služboval kot svetovalec za letalstvo pri ameriško-arabski družbi.

Jurij Kraigher je bil človek idealov, katerim se je zapisal že v rani mladosti in jim ostal zvest vse življenje. Bil je nemiren, znatiželjen, pošten in pokončen človek. Umrl je 17. septembra 1984 v 93. letu starosti.

Vinko Avsenak

Muzejski večer ARH. IN TEH. DEDIŠČINA V VASEH POD STOLOM, 16. marec 2017

Z uporabo slikovnega gradiva bomo predstavili glavne lokacije arheološke in tehnične dediščine v žirovniški občini. Raziskave najdb in najdišč so opravljali arheologi in raziskovalci jeseniškega in pozneje tudi kranjskega muzeja. Precej eksponatov je bilo odkritih pri gradnji objektov, cest in kanalizacije, vendar tudi te lokacije niso bile v celoti raziskane, najdbe pa se lepo vključujejo v celotno verigo najdb na tem območju. Arheološka linija se pričinja z Ajdno in se nadaljuje do rimske kmetije pod Rodinami in zaključuje z Njivicami za Svetim Petrom nad Begunjami. Posebej zanimiva je tudi tehnična dediščina, ki je pretežno vezana na potok Završnica in sploh na dolino pod Karavankami. Tudi ta spomenska linija še ni dokončno raziskana, vendar prav tako kaže na bogato preteklost in razvoj v naših

Franc Legat

Muzejski večer ZADNJA NOVICA: KROKODIL V KRANJU, 20. april 2017

Med izkopavanji v mestnem jedru v Kranju je prišel na dan rimski novc s podobo krokodila. Kmalu za tem pa še keramična lučka, oljenka, prav tako s podobo krokodila in z delfinom. Oba predmeta sta iz časa cesarja Avgusta, ko je bila ustanovljena kolonija Emona in je bilo ozemlje današnje Gorenjske priključeno matični Italiji.

Koga je upodabljal krokodil in kaj je Rimski imperij sporočal s podobami na novcih in uporabnih predmetih, kot je oljenka? Predavanje bo odstrnilo pogled na boje za oblast v starem Rimu pred 2000 leti in osvetlilo, kakšno vlogo je imel Kranj v tem času.

ddr. Verena Perko

Muzejski večer Ž.C.SV. INGENUINA IN SV. ALBUINA NA KOR. BELI, 18. maj 2017

Predavanje predstavi bogato umetnostno zgodovinsko dediščino današnje župnijske cerkve na Koroški Beli. Predhodnica današnje župnijske cerkve iz leta 1361 je bila zidana v gotskem slogu in prav tako posvečena sv. Ingenuinu in sv. Albuinu. Stara cerkev je bila leta 1754 zaradi dotrajanosti porušena. Novo cerkveno stavbo je tik pred posvetitvijo leta 1761 zajel požar. Današnja cerkev je bila tako posvečena šele čez deset let, ko jo je 3. septembra 1771 posvetil ljubljanski škof Karel grof Herberstein. Cerkev danes predstavlja primerek umetnostno zgodovinskega spomenika druge polovice 18. stoletja, ki nam razodeva zanimivo združevanje tako avstrijskih baročnih stavbnih vzorcev kot tudi rimske baročne arhitekturne tradicije. Notranjost krasijo oltarji in pa bogastvo stenskih poslikav različnih umetnostno zgodovinskih obdobj. Najbolj zanimive freske so iz prve polovice 20. stoletja, ki so nastale izpod rok znanega slovenskega slikarja Mateja Sternena. Predavanje bo pripomoglo k poznavanju arhitekturnih, kiparskih in slikarskih značilnosti ž. c. Sv. Ingenuina in Albuina na Koroški Beli, ki je bila, tako kot ostala sakralna dediščina Gornjesavske doline, v preteklosti zaradi drugačnih političnih in gospodarskih razmer večkrat prezrta.

Aljaž Pogačnik, kustos v GMJ

Spomladanski izlet v ČEDAD, sobota, 20. maj 2017

Ob 7.00 uri bomo s postaje v Radovljici krenili proti Jesenicam (avtobus bo ustavljal na vseh postajališčih). Zapeljali se bomo v očarljivo dolino reke Ter, spoznali bisere Beneške Slovenije. Bogata kulturna dediščina in močna prisotnost rojakov sta značilnosti tukajšnjih vasi in mest. Ogledali si bomo Čedad, središče Beneških Slovencev. Mimo stolnice in Langobardskega templja se bomo podali čez Hudičev most proti romarskemu središču Stara gora, od koder seže prekrasen pogled na Benečijo. Za tem nas bo pot odpeljala v svet dolin ob rekah Nadiža in Ter, kjer bomo skupaj odkrivali bisere Beneške Slovenije. Srečali se bomo z enim izmed najbolj vidnih in aktivnih Beneških Slovencev in si ogledali vaški etnografski muzej. Vmes se bomo okrepčali tudi s kosilom v eni od lokalnih gostiln.

Prijavite se lahko pri Darki Rebolj (tel.: 031/787-363) ali na muzejskih večerih - do zasedbe avtobusa. Ob prijavi je potrebno plačati akontacijo v višini 20,00 €.

Darka Rebolj

Dugi otok—drugič, od 17. do 20. junija 2017

Prvi dan v šestih urah s postanki do Zadra, potem trajekt za Dugi otok, kosilo v hotelu, namestitev, prosto in večerja.

Drugi dan po zajtrku z avtobusom do Zaglava, nato z ladjo po nacionalnem parku Kornati; kosilo v naravnem parku Telaščica, ogled veličastne prepadne stene in slane jezera.

Tretji dan prosto – gled Božave z okolico, obale in tunelov (z gliserjem ali kopanje – bodisi na plaži ob hotelu, čarobnem zalivčku v bližini ali pa v Saharunu, najlepša naravna plaža na Dugem otoku).

Četrty dan po zajtrku do trajekta in poti domu. Prispeli bomo v večernih urah.

Cena izleta: 205 € (prevoz z avtobusom, trajekt, 3 x poln penzion, pri obrokih brezalkoholna pijača iz šankomata ter pivo in vino, izlet na Kornate, vožnja z gliserjem, turistična taksa). Izlet se plača na avtobusu. Prijave in dodatne informacije: Darka Rebolj

Zaradi potrditve termina prosimo, da se prijavite čim prej. Odpoved je do odhoda možna kadarkoli. Vljudno vabljeni!

Darka Rebolj

Ustanovitelj:

MUZEJSKO DRUŠTVO JESENICE

Izdajata: MDJ in GMJ

Urednica: Majda Malenšek

Oblikovanje: Aleksandra Ažman

Naklada: 300 izvodov.

Tisk: GMJ

Za člane MDJ je časopis brezplačen.